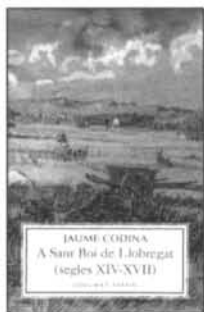

A Sant Boi de Llobregat

J. CODINA

Columna, Barcelona, 1999.

Editorial Columna va publicar el passat 1999 *A Sant Boi de Llobregat*, la darrera obra de Jaume Codina i Vilà, que constitueix un interessant assaig de microhistòria i un motiu de reflexió sobre l'arrelament d'aquest gènere a Catalunya. La història local, vinculada tradicionalment als estudiosos i erudits locals i desenvolupada al marge de les universitats, experimenta en els anys setanta un procés de renovació teòrica i metodològica. La primera etapa de l'obra de Jaume Codina s'ha de situar en aquest context de canvi i té com a títols més significatius *La gent del fang* (1966), *Historia de una plaza* (1960) i *Com neix un poble* (1969). La vàlua d'aquests treballs rau en la voluntat del seu autor de defugir la mera erudició cronística per traçar visions de conjunt de la dinàmica social de les poblacions del delta del Llobregat. Tot i la localització de l'anàlisi, Jaume Codina ha estudiat l'home en la seva globalitat. Per això, contra la pretensió de reduir la seva obra a un àmbit menor, caldria recordar que l'estudi del nivell de vida, la vida quotidiana, l'evolució de la població, la conflictivitat social i un llarg etcètera no són temes d'estudi menors, encara que hom limiti l'àmbit d'estudi a un espai geogràfic reduït amb l'objecte de possibilitar la major anàlisi possible. Recordem que l'any 1971, en la publicació de la tesi doctoral *El Delta del Llobregat i Barcelona. Gèneres i formes de vida dels segles XVI al XX* (1971), quan l'autor portava aleshores més de vint anys de pacient recerca documental i arxivística,

Codina va plantejar les grans descobertes i els eixos sobre els quals giraria permanentment la seva investigació, molts dels quals han estat reconeguts posteriorment com a fonamentals: la importància cabdal de la immigració francesa; la ruptura social fruit de la desposseïció de la pagèsia del domini útil de la terra; el sorgiment del proletariat al llarg del segle XVIII; i l'arrencada demogràfica de mitjan de la divuitena centúria entesa com a punt de partida de la revolució agrícola i industrial. Alhora Codina insistia sobre les constants de la història particular del delta: l'especificitat d'un territori baix, inundable i insalubre; el fet recurrent de les sortides del riu; el veinatge i dependència de Barcelona. Fenòmens generals i fenòmens particulars han trobat sempre en Jaume Codina una imbricació gairebé perfecta.

En els darrers anys l'autor ha promogut i defensat la utilitat de la microhistòria, entesa més com una forma de fer història i una pràctica que com una teoria. La microhistòria no ha estat per ell un recurs fàcil per renovar els mètodes degradats i caducs de la història local, sinó una elecció conscient. Jaume Codina parlava, ja l'any 1985, de la necessitat del treball al microscopi com a pas ineludible per arribar a la síntesi. L'objectiu bàsic d'aquesta història local exercida en profunditat és «investigar sistemàticament la vida dels homes per sota del nivell del mercat [...] Una tasca d'equip sobretot. Tres són els punts bàsics d'aquesta nova metodologia històrica: la casa; la família; la feina». Codina propugnava una metodologia que perseguia conèixer el «segment unifamiliar a través dels segles per tal d'intentar superar la barrera de les preguntes sense resposta». I Sant Boi de Llobregat ha estat el territori físic i el medi històric on Jaume Codina ha aplicat el programa i ha desenvolupat la metodologia, aprofitant el seu profund coneixement de la comarca i l'extraordinària riquesa de les fonts disponibles.

Els resultats de les seves investigacions els ha ofert en obres successives. *Els Sanboians de 1490* (1990) és una magnífica monografia que re-

construeix al detall la societat local de Sant Boi al final de l'Edat Mitjana i constitueix un treball innovador pel que fa al contingut i a la metodologia. *A Bàndols i bandolers al Baix Llobregat* (1993), Jaume Codina fa una dissecció dels conflictes que commovien els pobles del Baix Llobregat en els segles XVI i XVII i la resposta que provocaven per part dels diversos poders presents al territori. *L'aiguabarreig del microcosmos* (1998) constitueix, segons paraules de l'autor, una experiència d'endinsament «en el camp de les mentalitats i les intencions». Entre dues obres Jaume Codina edita les memòries de Pau Porcet (1788-1856), pagès de Sant Boi, que ofereixen al lector un testimoni directe del «dramatisme de la vida del pagès de marina». L'any 1998 va publicar també *El gir de 1750. Origen i creixement modern de la població*, on l'historiador pretén contribuir al coneixement de les causes de la revolució demogràfica del segle XVIII a partir de l'experiència adquirida en l'estudi microscòpic de Sant Boi i del delta del Llobregat. Aquesta obra conté en síntesi els seus principals plantejaments teòrics i metodològics.

A Sant Boi de Llobregat és un llibre més amable. En el pròleg de l'obra, Jaume Codina declara que la seva intenció ha estat «confegir la història», és a dir, tornar a fer que sigui allò que ja no és però que un dia fou. El títol del llibre és per si mateix significatiu: l'autor no té l'objectiu de fer una síntesi clàssica de la història de Sant Boi sinó reconstruir el passat amb la finalitat de fer-lo reviu. Pretén oferir un retaule de la vida de Sant Boi, una descripció més que una interpretació. Els protagonistes d'aquesta història de Sant Boi no són els senyors del castell, ni els altres senyors del terme; tampoc ho són els rectors del poble, ni l'elit local, ni els personatges cèlebres que tantes pàgines omplen de les monografies tradicionals. Codina no s'entretén tampoc a verificar la repercussió dels esdeveniments històrics generals acceptats *a priori*. L'autor tampoc no estudia exclusivament els pagesos, els pobres, els poderosos, els marginats, les dones o els nens. El seu centre d'interès és la so-

cietat santboiana vista en conjunt i en totes les seves dimensions —econòmica, social, cultural, mental, política—: un cos social que es mou al llarg del temps, amb una dinàmica pròpia i peculiar.

Els aspectes cronològics de l'obra mereixen una menció específica. Una de les primeres experiències dels microhistoriadors és la poca o nul·la rellevància de les divisions marcades per la macrohistòria. L'àmbit cronològic del llibre va de començament del segle XIV, en plena Baixa Edat Mitjana, fins a començament del segle XVIII, a les portes de l'Edat Contemporània; abasta per tant gran part de la societat preindustrial i deixa el segle XVIII, que l'autor coneix prou bé, per a un volum posterior. Codina tampoc no estructura l'obra segons les divisions tradicionals perquè delimita d'entrada dues grans etapes històriques que no coincideixen amb la divisió acadèmica clàssica: del segle XIV a la primera meitat del XVII, la història de Sant Boi es caracteritza per la lluita contra el poder senyorial i el sistema feudal. Tot seguit s'obre un segon període, la segona meitat del segle XVII i primers anys del XVIII, que es caracteritza pel «germen del verí revolucionari dels pobles». Ambdues etapes tenen un tret comú: «és la història d'un deseiximent progressiu del poder senyorial». Ara bé, aquesta visió «macro» s'ofereix únicament en la presentació del llibre, perquè després el temps es dilueix en els talls cronològics de vint-i-cinc anys que en un ritme exacte estructuren l'obra.

El contingut de cada quart de segle no segueix un ordre predeterminat sinó que depèn dels fets sobresortints de cada moment. No existeix una jerarquia interna dels esdeveniments i amb això l'autor vol indicar que són els mateixos esdeveniments els que marquen el ritme narratiu del treball, fidel a la seva afirmació que «la microhistòria es caracteritza perquè no té cap posició apriorística; no hi ha cap posició presa en començar la investigació». Predominen, tanmateix, els temes relacionats amb la vida privada (la propietat, el préstec, el matrimoni, la vida material) i les grans empreses col·lectives (edificació de l'església parroquial, manteniment de les defenses contra el riu, defensa dels terrenys de pastura).

El llibre conté una bona dosi d'anàlisi estructural: la demografia, la propietat, l'estratificació social, hi són presents. Un detall prou important —i alhora l'herència de l'anàlisi quantitativa i serial— són els llistats de preus i salaris que s'inclouen en cada capítol. Però la fredor de les sèries ve compensada per nombrosos exemples extrets de la vida quotidiana, que permeten al lector extreure una idea exacta del nivell de vida real d'un comparet o d'un menestral. Al mateix nivell de l'anàlisi de les estructures, Codina anota fets aparentment intranscendents que, tanmateix, no ho són. El segle XV, per exemple, veu com s'estableix a Sant Boi el primer prostíbul, i unes notes gairebé anecdòtiques: l'any 1450 apareix el primer Baldiri, el nom de pila del patró local, i l'any 1453 s'instal·la el primer rellotge públic.

Jaume Codina clou l'obra insistint en la doble dinàmica històrica: «La història de Sant Boi, des de la fi de l'Edat Mitjana al bell mig de l'Edat Moderna, té una doble via: per un cantó, la del lent i penós avenç progressiu, com a comunitat però també en el camp individual, envers les llibertats que condueixen a la fi de l'Antic Règim i a l'adveniment del sistema democràtic. L'altra via, però, és més dolorosa. És la via de l'empobriment general».

Aquest treball planteja els principals interrogants i reptes de la microhistòria i és per això una aportació útil al debat obert pels microhistoriadors. L'objectiu d'assolir la major objectivitat possible i la necessitat d'utilitzar una metodologia que parteixi de l'anàlisi dels fets concrets ha de trobar el seu complement en el permanent diàleg entre el concepte i la dada empírica. Caldria recordar l'afirmació de l'historiador anglès E.P. Thompson, en la seva obra *Miseria de la teoria* (1981), que «el discurs de demostració de la història consisteix en un diàleg entre concepte i dada empírica, un diàleg conduït per hipòtesis successives, d'una banda, i per la investigació empírica de l'altra». Únicament així pot avançar el coneixement històric que és per natura provisional i incomplet, un coneixement que —segons March Bloch— «està en constant progrés, es transforma i perfecciona contínuament». Una part dels microhistoriadors, entre ells Jaume Codina,

han tingut un paper essencial en l'evolució recent de la disciplina perquè han corregit els aspectes de la historiografia tradicional que ja no servien però s'han enfrontat al relativisme, l'irracionalisme i la reducció de l'obra de l'historiador a una activitat purament retòrica que es redueix a la simple transcripció i interpretació de textos.

Josep Fernández Trabal